

KONGL. MAJ:TS

Befallningshafvandes

uti

KRONOBERGS LÄN

till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEM-ÅRS-BERÄTTELSE,

för Åren 1827, 1828, 1829, 1830 och 1831.

STOCKHOLM,

Tryckt hos H. G. NORDSTRÖM, 1833.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Kronobergs Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Fem-Års-berättelse, för Åren 1827, 1828, 1829, 1830 och 1831.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB).

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS

Befallningshafvandes

uti

KRONOBERGS LÄN

till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEM-ÅRS-BERÄTTELSE,

för Åren 1827, 1828, 1829, 1830 och 1831.

STOCKHOLM,

Tryckt hos H. G. NORDSTRÖM, 1833.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
1:o. Landets Allmänna beskaflenhet.....	3.
2:o. Innevånare.....	3.
3:o Näringar.....	4.
Jordbruket.....	4.
Boskapsskötseln.....	5.
Skogar.....	6.
Bergsrörelse.....	7.
Bruk och Fabriker, som ej höra till Bergsrörelsen..	8.
Binäringar.....	9.
Politisk Författning.....	10.
Kammarverket.....	10.
Statsbidrag.....	11.
Politie.....	12.
Wexiö Stad.....	14.

Tabellbilaga

Tabell för Landet inom Kronobergs Län

Tabell för Wexiö Stad inom Kronobergs Län

1:o. *Landets Allmänna beskaffenhet.*

Härom återopas, hvad den år 1828 afgifne underdåniga berättelse hufvudsakligen innehåller, med det tillägg, att odlingshägen, särdeles inom vissa trakter af Länets, betydligt tilltagit. Flera smärre Sjöar och Mossar hafva blifvit på enskild bekostnad uttappade och odlade. Länets Kongl. Hushållnings-Sällskap har hvarje år haft tillfälle utdela många belöningar åt Torpare och Soldater för berömlig odlingsflit, stenbrytning och trädplantering.

Sedan Länets Kongl. Hushållnings-Sällskap beslutat undersökning om Sjön Åsnens afvägning och sänkning till oberäknelig nytta för omkringliggande Socknar, hvilkas ägor skulle derigenom blifva odlingsbara till hundradetals Tunneland, har på min begäran, hos Stor-Amiral-Embets Tredje Afdelning om förordnande för en Vetenskapsman till denna undersöknings verkställighet, Capitainen och Riddaren von Sydow dertill blifvit utsedd, och under Sommaren går i befattning med detta uppdrag.

Landet erbjuder icke synnerliga naturförmåner, men genom en förbättrad brukning af den syaga jorden samt i följd af den idoghet och sparsamhet, som i allmänhet utmärker Smäländningen, bör ännu mycket vara, att hoppas för denna Landsorts förkofran.

2:o. *Innevånare.*

Enligt 1832 års Mantals-Längder utgör Länets Folkmängd 107,207 personer, deraf 50,224 äro mantals-skrifne och 56,983 mantals-frie.

Vid jemförelse af Mantals-längderne för år 1826 visar sig, att folk-mängden de sex sista åren ökat sig med 6,132 personer. Förnämsta orsaken till denna betydliga folkökning ligger otvifvelaktigt uti de med giftermål förenade bosättningar, som skö utan beräkning på annat näringsfång, än den för dagen belingade arbets-förtjenst. Denna saknas aldrig, men lättheten att i goda år försörja sig, i förening med sådesprisens så fallna värde, stegrar den arbetande klassens anspråk på dagspenning och verkar till obenägenhet för arbete, när uppehållet derförutan kan erhållas.

I missvextår, då prisen på alla födoämnen äro höga, förfaller denna folkklass i elände och blir högst betungande för Socknarnes fattigvårds-anstalter, äfvensom för jordbrukaren, som ofta nödgas draga tungan af dess försörjning till råga på bekymret för egen utkomst af den ringa afkastning jorden gifvit.

En tilltagande mängd af Inhyses- och Backstugu-Sittare ökar mest bekymret för uppehållet under missvextår och mot deras vidare utbredande fordras directa åtgärder. Om det anförda sjelfsväldet hos obesutne arbetsföre skall kunna förekommas, synes skärpning i författningarne om laga försvär vara nödig; ty så länge det får vara en hvar obetaget att gifta och bosätta sig utau annat näringsfång, än sin arbetskraft, blir folkökningen onyttig och en tärande klass i Samhället uppkommer, som, genom bristande utvägar till arbete och föda, slutligen kan blifva vådlig för allmän och enskild säkerhet.

Folklynnnet är eljest i allmänhet böjdt för laglydnad, sedlighet och idoghet, så vidt den ymuiga tillgången på bränvin och dess omåttliga bruk icke verka i motsatt riktning. På sednare tider hafva de fleste brott varit en följd af omåttlig bränvins-förtäring, och ehuru flere missvextår inträffat, har förlägenheten för lifsuppehälle, hvilken på flere trakter varit sådan, att onaturlige födoämnen mäst tillgripas, icke föranledt till stölder eller andra brott; ett förhållande, som talar till folkets fördel i moraliskt afseende. Då Staten lemnade understöd efter 1830 års svaga skörd, hvilket utgjorde Fyratio Tusende Riksdaler, utom den skuldsättning, som skedde hos privata till betydligt och nu guldets belopp, hade Folket ännu känning af 1826 års svåra missväxt, och det oaktadt återstår nu endast till återbetalning inom årets slut ungefär Sex Tusende Riksdaler. Den yttersta ansträngning för den förfallne skuldens afbördande har också egt rum, men de executiva åtgärderne för indrifningen deraf hafva varit så inskränkta, som möjligt. Genom de täta missväxterne har likväl fattigdomen mycket tilltagit och i följd deraf äfven tiggeriet, som blifvit en sådan vana, att man ofta får höra den tankan yttras bland så väl barn, som arbetsföre personer, att det lönar bättre mödan att tigga, än söka förtjena genom arbete. Såsom correctiv häremot torde slutligen arbetsinrättningar så i Stad, som på Landet böra tillvägbringas.

3:o. *Näringsar.*

Jordbruket: Åkerjorden har i anseende till sin beskaffenhet och brukningssätt icke undergått någon förändring sedan den år 1828 afgifne under-

dåniga berättelsen. På sätt förut omnämndt blifvit, har odlingshågen snarare till- än af-tagit, ehuru vaxel-bruket ännu icke allmänt antagits. Genom fodertillgångarnes missförhållande till åkerens vidd, bristande arbetsstyrka och gödningsämnen, kan Odlaren således icke draga den fördel af sin jord, som eljest skulle deraf skördas, om goda efterdömen och uppmuntran till ett annat brukningssätt följdes. Efter 1826 års missvext har Allmogen insett nyttan af att så höst-råg, och som denna äfven efter 1830 års svaga skörd gifvit bättre afkastning än vår-rågen, har detta nyttiga säde blifvit allt mer gagnadt och antaget.

Genom stenbrytning och vattensjuka trakters uttappning har sädesproductionen snarare ökats än minskats under de fem sistförflutne åren, och man bör hoppas, att Allmogen mera allmänt skall snarare inse verkliga nyttan af att tillvägabrunga ett riktigt förhållande emellan höst- och vår-sädet samt foder-productionen, då flere possessionater i detta fall föregått med berömvärdt efterdöme. Det så kallade ensädet brukas i allmänhet hos Allmogen, och sädesslagen, som mest odlas inom Länet äro höst- och vår-råg, korn, blandsäd och hafre. Potatis planteras i myckenhet öfver allt och bidrager i betydlig mån, att göra missvexten å andra säden mindre tryckande. Lin sås öfverallt och utgör en vigtig handels-artikel. Ärtor sås någorlunda allmänt, men foder-växter endast på herregårdar och humble blott i vissa trakter inom Länet.

Boskapsskötseln: Fodertillgången är, enligt hvad jag förut yttrat, i allmänhet icke svarande mot den i bruk varande åkervidden och betesmarken, ehuru inskränkt, är i allmänhet mager och stenbunden. Till Ladugårds-skötseln bidrager, olyckligt nog, ej i ringa mån, bränvinsbränningen, och dess inställelse till husbehof skulle sätta jordbrukaren i förlägenhet, åtminstone intill dess han insett, att Ladugårdarnes bestånd och förkofran ändamålsenligare beredas genom ökad fodertillgång. Om någon förhoppning för Landtmannen yppas, att äfven i goda år få förmånlig afsättning på sin spannemål, torde man snart finna, att Ladugårdarne kunna väl umbära den skadliga dranken, hvilken foderväxter mångfaldigt surrogera. Kreaturshandeln är för denna Landsort af största vigt och om afsättning på Stockholm eller Norra orterne kommer att försvinna, skulle sådant högst mönligt inflyta på Länets välstånd och trefnad. Kreaturen äro, hvad kor beträffar, små, och å bondhemman skulle, i deras närvarande skick, icke kunna födas Boskap af större race.

Färafvelen har aftagit på sednare åren inom Länet. Man har ej insett fördelen att underhålla utländska får och de trifvas ej väl här. Endast

å de stora Gimgfälten inom Sunnerbo Härad finner man ännu större fårhjordar. Den eljest inskränkta ägovidden och behovet af dess uppodling synes vara förnämsta orsaken till minskningen uti fårhjordarne.

Getter hafva äfven fordom underhållits i mängd, men sedan Landet blifvit mera odladt, hafva desse, såsom benägne att göra skada, egentligen å den uppvoxande skogen, äfven aftagit.

Ladugårds-afkastningen är, af förut antydde skäl, icke så betydlig som den kunde och borde vara; men den är vigtig för denna landsort, hvarifrån ost och smör under sommaren och hösten säljes i myckenhet åt närmaste sjö-städer.

Farsoter hafva lyckligtvis icke visat sig på lång tid bland kreaturen.

Skogar: Fordom var denna province, i anseende till skogens växtlighet och öfverflöd derpå, att jemföra med de Norra Länen, men snart börjar dugligt byggnadsvirke att med möda kunna erhållas. I de orter der tillgången ännu är någorlunda rik derpå afyttras till Sjöstäderna Calmar, Carlskrona, Carlshamn och Halmstad samt Ronneby Köping en mängd timmer och virke, som derifrån utskeppas, och denna försäljning inbringa betydliga penningesummor. Då alla byggnader och hägnader i allmänhet uppföras af träd, uppkommer icke eller derigenom besparing af skogs-effecter. Endast på några få herregårdar finner man byggnader uppförde af sten — det enda skogsbesparande ämne, som här med fördel kan begagnas. Genom omätligt svedjande och Backstugors anläggning medtages skogen årligen i betydlig måhn.

Till hämmande af flygsanden vid Ljungby inom Sunnerbo Härad, har, genom det synnerliga hägn, hvarmed Kongl. Maj:t täckts i Nåder omfatta denna vigtiga angelägenhet, åtgärder kunnat vidtagas, hvarigenom den, på ett fält af Etthundrade Tjugo Tunneland befintliga Flygsanden, blifvit så dämpad, att den nu mera ej förorsakar skada, och på en del af fältet finnes redan små-skog.

Sista Femtedelen af de genom Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 11 Febr. 1823 dertill anordnade Två Tusende Femhundrade Riksdaler blef i början af år 1829 lyftad och använd under samma års lopp, så att vid dess slut endast återstod Sju R:dr 24 Skill. 2 r:st. Banco. Då vid den af Plantören Bruun år 1828 å Sandfältet hållne besigtning och undersökning de ytterligare åtgärder blifvit uppgifne, hvarigenom flygsandens härjningar skulle för framtiden kunna förekommas, gjordes, efter upprättadt kostnadsförslag, underdånig anmälan hos Kongl. Maj:t om ett ytterligare anslag för detta ändamål. Genom Nädig skrivelse den 19 Febr. 1831 beviljades

Femhundra Riksdaler Banco, att årligen utgå i Sex års tid från sistlidet års början, med Nådigt tillstånd, att, om så tjenligt pröfvades, bespara flere års anslag, för att sedan under ett eller två år låta arbetet utföras. År 1831 blef sandfältet afmätt och på Charta lagdt, år 1832 uppfördes en tredjedel af stängseln kring fältet, då ny skid-gärdesgård uppsattes, i stället för den gamla förruttnade, af stolpar och plankor och innevarande år kommer det öfriga af hägnaden att uppsättas å nyo. Under förflutna våren är en högst betydlig del af sandfältet dels besädt med frön, dels äfven betäckt med 1200 lass ris, och om möjligt är, skall den återstående ristäckningen och besäendet med tallfrön verkställas till nästa år. En nitisk Tjensteman, Commissions-Landtmätaren Lindqvist, som bor nära sandfältet, har åtagit sig inseendet och bestyret dermed, samt, enligt hvad jag nyligen haft tillfälle på stället inhämta, kan jag ej annat än vitsorda dess oegennyttiga verksamhet. För de utgifter, som under förflutna åren blifvit bestridde, hvilka af Länets Hushållnings-Sällskaps Cassa förskjutits, och till dem, som i år förestå, hafva, uppå requisition hos Kongl. Stats-Contoiret, Ett Tusende Fem hundra R:dr blifvit lyftade.

Inom Länets finnas Fem Härads-Allmänningar. I afseende på Horjemo och Möcklehult har förändrad reglering, enligt de i Kongl. Kammar-Collegii Circulaire den 14 April 1824 bestämde grunder, blifvit uppgjord, men, i anseende till ännu på Domstolarnes åtgärd beroende frågor om mulbetes-rätt, icke fastställd. Efter denna reglering, skulle Allmanningen Horjemo, såsom varande den största och utgörande omkring Två Tusende Tvåhundra Tunneland, bibehållas till ungefär hälften såsom Allmanning i anseende till skogens växtlighet och det öfriga deraf indelas i hemmantal och försäljas. Deremot borde Möcklehult, såsom af ett ringare omfång med god och odlingsbar jordmån, derå mest löfskog växer, skattläggas och säljas. Allmänningarne Ideberg och Allgunnen äro, ehuru inskränkta, väl värdade och med tät barrskog försedde, hvarföre desse blifvit i sitt nu varande skick bibehållne. Med Hössön har ingen åtgärd kunnat vidtagas, emedan denna Allmanning blifvit till Ekplanterings-park föreslagen.

Bergsrörelse: Inom Länets finnas, enligt hvad min sista underdåniga berättelse upptager; Ellofva större och mindre Stångjernsverk. Tillverknin-gen af Stång- och Ämnes-jern kan under dessa åren antagas hafva uppgått till lika belopp med det vid Bruken tillåtna årliga smide, eller Tjugo Tusende Tjugo Fem Skeppund och till ett värde af ungefär Trehundra Sextio Tusende Fyrhundra Femtio R:dr Banco.

Jernmanufactur-tillverknin-gen åter, bestående hufvudsakligen af spik,

billar, spadar, hottstänger, vagnsaxlar, yxor, hästskor och söm samt jernplåtar, kan upptagas till Nio Tusende Tvåhundra Femtiofyra Skeppund och till värde af Tvåhundra Fyratio Tusende Sexhundra Fyra Riksdaler Banco samt Kopparsmidet vid Lessebo Kopparhammar till Femhundra Sextioett Skeppund och värdet till Etthundra Två Tusende Åttahundra Femtio Riksdaler Banco.

Utom förenämnde Ellofva privilegierade jernmanufactur-verk finnas inom Länet följande, som från Bruken inköpa erforderligt ämnesjern, nemligen: Thimsfors, Rundfors, Åcke, Oshult och Gåaryd, hvilka båda sistnämnde erhållit privilegier 1829.

Vid ofvannämnde Verk äro anställda Sextio Hammar-Smeder, Etthundra Manufactur-Smeder samt fyra Koppar-Smeder.

Tillverkningen vid Elmtaryds Stålträdsdrageri har i anseende till bristande afsättning under de sista Fem åren varit ohetydlig.

Genom Masugnsegares noggranna tillsyn och omsorg har de sednare åren tackjernet på de flesta ställen blifvit af vida bättre beskaffenhet än förut, äfvensom tillverkningsbeloppet för dygn ökats. Vid ett och annat Bruk är väl kohltillgången knapp, serdeles i de trakter, der Allmogen kan med mera förmån afyttra sina kohl åt andra håll; men på intet ställe bör Bruksrörelsen komma i fråga, att ännu nedläggas för bristande kohltillgång. Likväl har Bruksrörelsen, i synnerhet de sista trene åren, i saknad af tjenligt väglag för Malmforslingen drifvits med mindre förmån, äfvensom Manufactursmidet icke funnit någon större afsättning, så att betydliga kvantiteter deraf befinnas oförsälde, så väl vid Bruken, som å Calmar Metallvåg, genom hvilket allt försäljningspriset betydligt fallit.

Bruk och Fabriker, som ej höra till Bergsrörelsen: Dertill räknas Kostads Glasbruk med Trettiofem Arbetare och ett tillverkningsvärde af Tjugosju Tusende Tvåhundra Riksdaler. Glaset finner afsättning äfven på Utrikes ort och Allmogen deromkring bergar sig väl, i anseende till aldrig bristande arbetsförtjenst.

Vid de inom Länet befintelige Tretton Pappersbruk sysselsättas Etthundra Sjuttiosex Arbetare och värdet af tillverkningen uppgår till Sjuttiofem Tusende Etthundra Tjugosju Riksdaler.

I öfrigt finnas å Landet Fem Färgerier med Sju Arbetare och Ett Tusende Sjuhundra Åttatiofem Riksdalers tillverkning: Tjugosju Garfverier med beredning efter Engelska sättet med Sextioen Arbetare och Tjugofyra Tusende Tvåhundra Ellofva R:drs tillverkning samt Fem Oljeslagerier

jeslagerier med Sju arbetare och Niohundra Fyratiofya R:drs tillverkning och dessutom diverse smärre Fabriker och Manufactur-Verk, hvilkas tillverkningsvärde kan upptagas sammanlagdt till Fyra Tusende Niohundra Nittiotre Riksdaler B:co.

Klädes-Fabriken på Gransholm i Kinnevals Härad, äfvensom Linförädlings-Institutet på Gårdsby i Norrvidinge Härad, hafva upphört.

Binäringar: Fiske idkas med förmån i de flera större sjöar, som finnas inom Landet, ehuru afsättningen derå förnämligast kan påräknas i Wexjö Stad. I nästan alla Länets skogsbygder beredes beck och tjära, derå afsättning icke saknas. Kohlning utgör också en väsentlig binäring och ett viktigt bidrag till skatternes utgörande af dem, som äro i tillfälle, att förtjena penningar genom denna utväg.

Saltpeters-beredningen fortfar att vara lönande och af synnerlig vigt för detta Läns Allmoge. Leveransen uppgick för sistlidet år till öfver Två Tusende Femhundra Tjugo Fyra *L $\mathcal{L}$* , som betaltes med Aderton Tusende Niohundra Trettioen R:dr 22 Skill. 3 r:st Banco.

Ylleväfnader tillverkas föga mer än till husbehof, men gröfre Linneväfnader afyttras till myckenhet. Då Lin odlas öfverallt, och äfven denna vara finnes till afsalu på alla marknader om hösten, borde Linneväfnader inom denna Province kunna stiga till den fullkomlighet, som i Norra Orterne; Men då hvarken utlofvade premier dertill uppmuntrat, ej eller det goda tillfälle till undervisning i den finare väfnaden med fördel begagnats, som Gårdsby Linförädlings-Institut erbjöd, synes tiden ännu icke vara inne för denna orts Allmoge, att riktigt uppfatta fördelarne af ett förbättradt Linförädlingsätt och väfnadens finhet. Locala omständigheter torde äfven till någon del förhindra utvecklingen af denna nyttiga handtering, emedan hvarje Linodlare merendels äfven är åkerbrukare och måste så uteslutande sysselsätta sig och sitt tjenstfolk med bruket af sin steniga och magra jord, att han oftast ej hinner egna den tid åt Linhandteringen, som erfordras för att täfla med Norrlänningen, hvilken åter gör denna till sitt hufvudyрке.

I Markaryds Pastorat af Sunnerbo Härad fortfar tillverkningen af Väfskedar, som afsättas i mängd både inom och utom Riket.

Så väl i Sunnerbo, som i Allbo Härad tillverkas en mängd gräslar, som afyttras i synnerhet på Öland och i Skåne.

Förtjensten med foror af Köpmansgods och Bruks-effecter kunna med skäl räknas till binäringarne; och ehuru desse icke hafva fördelaktigt inflytande på jordbruket, måste tillfället för Landtmannen med benägenhet

omfattas, att derigenom bereda sig en contant inkomst för de nödvändige utgifternes bestridande.

I öfrigt hörer till binäringarne förfärdigandet af hvarjehanda redskap och käril af träd.

Handeln inom landet idkas med spannemål, kreatur och andra Landtmanna-producter. — Den ytterliga tarflighet, som i hvardagslivet råder hos Smäländningen och dess böjelse i allmänhet att göra rätt för sig, för-
anleda dertill, att denna ords innevånare afyttra allt hvad som icke oundgängligen erfordras för uppehållet.

Länet, såsom på flere sidor omgifvet af sädesrika provinser, kan icke påräkna afsättnings-ort för spannemåls-productionen, om icke till Halland och en del af Wässbo Härad i Jönköpings Län. Enskildta speculationer hafva hittills så mycket mindre kunnat riktas åt detta yrke, som Statens mellankomst under missväxtår gjort en sådan handel osäker och nästan omöjlig, att bedrifva. Ehuru denna Province visserligen icke kan räknas bland de sädesrike, har likväl productionen stigit derhän, att om äfven Staten undandraget sig, att i missväxtår komma till hjälp, bör genom inrättande af Sockne-förvarings-Magaziner, spannemålsbrist icke kunna befaras; äfven som den enskildte spannemålshandlaren i sådant fall läckas att i goda år samla förråder med eller utan biträde å Statens sida.

Vid de allmänna Marknaderne är oftast liflig handel med kreatur och Landtmanna-producter, särdeles om hösten.

Till stor lycka för Landet har den så kallade Gårdfarihandeln börjat aftaga.

Politisk Författning.

Kammarverket: All ödejord i Länet har under de sednare åren efter hållne undersökningar antingen kommit i bruk eller med Kongl. Kammar-Collegii tillstånd blifvit ur Jordeboken afförd.

Ägodelnings-rätterne äro fullt sysselsatte med de Laga skiften, som i allmänhet förekomma. Verkan af den Kongl. Förordningen härom har ännu icke hunnit visa sig. — Hemmans-klyfningar och jords-afsöndringar från hemman bidra visserligen till odlingarnes förökande, men i en så mager och stenbunden ort, som denna, är jordens styckning i smärre lotter icke fördelaktig, särdeles när dermed ofta är förenadt vilkoret af ett ganska drygt lifstidsundantag åt föräldrar, som vanligen öfverlåta tidigt sin egendom till barnen.

Sjelfegande jordbrukare äro Nio Tusende Sexhundra Femtionio samt Arrendatorer och Brukare Ett Tusende Niohundra Femtioåtta.

Till Postföring äro anslagne Tjugotre Hemman och vid Lands- samt Häradsvägar finnas Sextiofyra Gästgivaregårdar. I sednare tider hafva flera nya Postgångar blifvit inrättade till mycken fördel för Landet. Paquette-Posten går genom en del af Länets och för dess fortskaffande är särskildt beting upprättadt med Kongl. Öfver-Post-Directeurs-Embete, som betalar från 29 Skill. 4 rist. till och med 32 Skill. milen för hvarje häst. Denna skjutsning inbringa en icke obetydlig inkomst för entreprenörerna af hästhållningen.

Statsbidrag: Hemmanens olika natur och godhet gör de deraf utgående onera mer eller mindre tryckande. På sätt förra berättelsen upptager, hörer roteringen till det svåraste. Krono-utskylderne utgå icke utan ansträngning, men det förtjenar nämnas såsom bevis på folkets vilja att göra rätt för sig, att, ehuru täta missvexter i senare åren inträffat, hafva vid räkenskaps-årets slut resterne alltid varit obetydliga.

Kostnaden för enskilda Soldaten är på år enahanda, med hvad i förra berättelsen finnes upptaget, eller Fyratio Riksdaler Banco per hemman. Rustnings- och Roterings-kostnaderne samt Rusthålls-stammars och Augments-räntor finnas i Tabellen uppförde. De hemman som utgifva Knektrotiefrihetsmedel äro nu mera endast i $\frac{7}{16}$ Mantal, sedan Capellanerne i Länets fått roteringen från sine Boställen transporterad på öfrige år 1826 oroterade hemman. Grunden för bevillningen är hämtad af 1832 års Taxerings-Längder, och för de ständige räntorne af medium för de sista fem årens Markegångspris.

Utom roteringsbördan har jordbrukaren stor olägenhet af spannemålsrättornes leverering in natura, egentligen i svåra år, då Markegångspriset, i händelse af lemnad rättighet att lösa spannemålen med penningar, vanligen icke följes, emedan den godtyckliga uppstegringen af lösen, som man dermed velat förekomma, är lika obehindrad. Såsom någon motvigt härutinnan, skulle en tillökning i forsel-lönen så mycket heldre kunna ägrum, som den till sitt närvarande belopp icke motsvarar forsel-skyldigheten, i synnerhet som vid forslings-tiden väglaget i sednare åren vanligen varit svårt.

Deremot är den af Kongl. Maj:t i Näder vidtagne anstalten, hvarigenom Rusthållare vid afsutne delen af Smålands Kongl. Hussar-Regemente blifvit tillåtit, att emot befrielse af häst-vacance-afgiften hålla hästar för

Artilleriets behof, af den mest välgörande verkan för Länet och vore önskeligt, att denna förmån finge vidsträcktare än nu begagnas.

Bland diverse onera och allmänna besvär kan väghållningen med skäl omnämnas och är olika tryckande i mån af vägarne mängd, olika tillgång å lagningsämnen och de väghållningsskyldiges mer och mindre aflägsenhet från sine vägstycken. — Om tiden för väglagningen kunde allmänt förändras till höst- eller vårtiden i stället för sommaren, vore sådant i flere fall tjenligt. — På mitt förslag om ändring i väglagningstiden, hafva Sunnerbo Härad's Bronings-skyldige innevånare förenat sig derom, att i October månads slut iståndsätta sine vägstycken samt att om våren tidigt igenfylla gropar och utskärningar, med yttrad önskan, att vägsynerne för rättas i början af Maji månad. Jag afbidar öfrige Häradernes yttrande i ämnet, innan någon allmän föreskrift kan till efterrättelse meddelas.

Skjutsningsbesväret är väl den svårare årstiden å de allmänna vägarne betungande, men då endast reserve-skjuts utgöres här i Länet, anses denna såsom en inkomstkälla, den Allmogen för ingen del vill sakna. Hvarje Fjerdingsbonde eger sin häst, med hvilken han vill förtjena allt hvad förtjenas kan. — För Småland, der endast smärre hästar kunna, i anseende till det magra betet, underhållas, är den så kallade reserv-skjutsningen för resandes fortkomst den lämpligaste och dess bibehållande af Allmogen önskad.

Politie: Ordningens vidmakthållande beror på Kronobetjenings mer eller mindre drift och duglighet, och polisen handhafves förnämligast af Krono-Länsmännen, hvilkas i sednare tider ökade göromål och directa beröring med folket fordrar en urskiljning och pålitlighet, hvarå man svårigen kan göra anspråk, när man besinnar de fleste af desse Tjenstemäns svaga Lönevilkor.

För Barnundervisningen finnes, utom den i förre berättelsen omfördta, af framlidne General-Majoren Hederstjerna organiserade Schola till förmån för Soldatbarn, äfven en och annan Schola efter Bell-Lancasterska Methoden, men i allmänhet besörja Pastorerna hvar i sin Församling barnundervisningen.

Hälsovården handhafves af Vederbörande Provincial-Läkare, biträdde af de i orten stationerade Regements- och Bataillons-Läkare; varande en särskild Provincial-Läkare för Sunnerbo Härad, boende vid Ljungby Köping. Denna vård försvåras af Allmogens obenägenhet att iakttaga gifne föreskrifter; ett förhållande, som synnerligen är olyckligt vid sig yppande farsoter, deraf orten likväl lyckligtvis sällan hemsökes, ehuru koppor i år varit allmänt gängse och många deraf dödt; Men Allmogens fördom mot barnmorskor och

deras antagande är af svårare inflytande och har till följd årliga dödsfall bland barn-föderskor. Då Statens tillgångar ej medgifva underhåll af barn-morskor på Landet; kan detta olyckliga förhållande ej ändras förr än fördomen af en eller annan orsak brytes.

Fattigförsörjningen bestrides af Församlingarne dels genom de mest torftiges inrymmande i fattigstugor och dels genom bestämdt understöd åt sådana, som, ehuru utfattige, likväl ega förmåga att sjelfva något bidraga till deras bergning. I missvext-år fordras utomordentliga ansträngningar för att lindra nöden, och fattig-cassorne medtagas då vanligen till inköp af spannemål. Om, på sätt i underdånighet blifvit föreslaget af deputerade inom Länet, Sockne-Magaziner öfver allt komma att inrättas, skall fattigförsörjningen icke mera blifva så betungande, som den nu i allmänhet är.

Sockne-Magaziner finnas på flera ställen i Länet, men efter den grund de förvaltas, förfelas ändamålet; ty hvarje år vid vårtiden och innan den blifvande skörden kan beräknas, utlånas ofta hela fonden stundom till sådana personer, som, derest årets skörd misslyckas, icke kunna hvarken med penningar eller in natura återbetala sitt lån och som öka sin förlägenhet genom åtvungen ny skuldsättning. Om Magazinerne rätta bestämmelse skall uppnås, bör utlåningen icke ske oftare än då en missgynnande skörd inträffar och dessemellan endast utbyte af säd göras till förekommande af onödig skyfflingskostnad och förskämning.

Den i Wexjö inrättade Sparbank för Länet har vunnit förtroende och framgång. Fonden utgjorde år 1828, då Sparbanken stiftades, 600 R:dr Banco och vid 1832 års slut uppgick insättarnes Saldo till 19,402 R:dr 31 Skill. 6 r:st Banco.

Sedan den för Länet antagne Djur-Läkare med arfvode af Hushållnings-Sällskapets Cassa icke motsvarar hvarken behofvet eller Allmänhetens önskan, har, enligt Sällskapets beslut, en dylik tjänst blifvit i Tidningarne kungjord såsom ledig, med tillkännagifvande, att, utom Lön på stat, hade Djur-Läkaren att påräkna Etthundra Trettiotre R:dr 16 Skill. årligen af Hushållnings-Sällskapets medel; men ännu har ingen skicklig Sökande sig till tjänsten annämt, hvilket synes utmärka brist på ämnen till dylika befattningar.

För rofdjurs utödande anställas Skallgångar, och för sådana, som fångas vid andra tillfällen, utdelas belöningar efter den grund, som finnes bestämd uti Kongl. Maj:ts Nådiga Bref af den 28 December sistlidet år; Varande, i följd af samma Nådiga Bref, vid Socknestämmor föreslaget och af mig fastställt, huru med uppbörd och redovisning af så beskaffade me-

del bör tillgå. Till förekommande af Lagbrott och förseelser mot Kongl. Stadgan om Jagt och Djurfång har inom Länet ett Jagtförbund bildat sig, och ehuru dess verksamhet endast fortfarit sedan förlidet år, har den olofliga jagten blifvit till betydlig del hämmad. Under förbuden tid har Vildt icke fått köpas, hvaremot och sedan den lofgifne nu inträdt, en myckenhet deraf till försäljning utbjudes.

Några få tillåtna krogar finnas på Landet, men med oloflig bränvins-minuterung beträdes mången, ehuru Kronobetjeningen söker att upptäcka och lagföra förbrytarne.

Wexiö Stad.

Innevånarnes antal utgjorde enligt Mantals-längden sistlidet år 2,020 personer, deraf 716 voro Mantals-frie. De Stadsmanna-näringar, som idkas, bestå förnämligast af handtverkerier och handel med sill och salt, specerier och kramvaror. Jordbruk idkas i betydlig mån och utgör en väsentlig näring. Köpmännen handla likväl icke i allmänhet med spannemål, hvarigenom staden icke har något viktigt inflytande på Landets odling och näringar; dock är tillförseln på alla Landtmanna-varor betydlig.

Stadens i äretal uppförda Borgerskap utgör för närvarande 132 personer, deraf 13 Handlande och 119 Handtverkare med 8 handels- och 73 handtverks-besjenter.

Stadsmanna-rörelsen och Varu-afsättningen är i synbart aftagande, och anledningen härtill torde böra sökas dels i mängden af åtskillige handtverksmän å landet, och dels i den mindre varsamma hushållning och värvård om sin näring, som hos många förefinnas. Läger man nu härtill Handtverkarens olyckliga beroende af sina Gesäller, hvilkas obeständighet och benägenhet att vandra från Stad till Stad, utgör ett svårt hinder för handtverkeriernes jemna bedrifvande, så igenfinnes äfven deri en orsak till den mindre Stadsborgarens förlägenhet.

Den 1824 här anlagde Klädesfabrik har genom ägarens drift och ordning vunnit betydlig förkofran. Den drifves med Fem Stolar, har Spinn- och Kard-Machin, Vulf- samt öfverskärereri af fyra Saxar och de personers antal, som dagligen dervid sysselsättas, utgör Trettiotre, deraf någre barn. Tillverkningen utgjorde förlidet år, enligt stämpel-journalen 6,727 $\frac{1}{4}$ alnar kläde i värde upptagne till 18,072 R:dr 36 Skill. Banco.

Borgerliga rörelsen underhåller Åtta Ordinarie Båtsmän, för hvilka betalas i årlig Vacance-afgift omkring Tjuguåtta R:dr efter Markegångs-

uträkning för hvardera. Fundations-jorden är skattad till 3 Mantal; och Donations-jorden till Sju Mantal, Bäckaslöf.

Af Undervisnings-Verk finnes inom Staden Ett Gymnasium, med Sex Lectorer, En Adjunct, En Lärare i moderna språken, En Lärare i Naturalhistorien och en i Gymnastiken; En högre Lärdoms-Schola med Rector, Conrector, fyra Colleger och tvänne Apologister samt en skola för fattiga barn, der omkring Sjuttio större delen af året njuta fri undervisning efter Bell-Lancasterska Methoden, och hvarrest barn af qvinnokönet jemväl lära hvarjehanda handarbeten.

För sjukvården finnes utom Provincial-Läkaren jemväl Lazarett-Läkare, hvilken sednare icke blott sköter Länets Curhus, der äfven andra än med Venerisk smitta behäftade få i mån af utrymme, njuta vård, utan ock Länets Hospital, som genom Kongl. Seraphimer-Ordens-Gilletts ömsorg och fortfarande nit för denna välgörande inrättning, blifvit i sednare tider betydligt utvidgadt, och kan i afseende på localen räknas bland de vackraste Hospitaler i Riket.

Fattighuset är på Stadens bekostnad förlidet år ombygdt med tvänne rymliga våningar, deraf den nedra är upplåten åt orkeslösa fattighjon, hvilka på Fattig-Directionens föranstaltande undfå daglig kost af en antagen på stället boende Marketäntare. Öfra Våningen af berörde Fattighus är för närvarande obegagnad, men skulle med lätthet kunna användas för en arbetsinrättning, hvaraf Staden med sina många tiggare och sysslolösa personer vore i stort behof. Uti affordradt underdånigt utlåtande rörande Fattigvården, har jag vågat fästa Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på nödvändigheten häraf, och med något tillskott å Statens sida skall en så beskaffad nyttig inrättning utan svårighet kunna tillvägbringas.

Inga prohibitiva Författningar finnas till förmån för Staden.

Wexiö Lands-Cancellie den 10 Augusti 1833.

CARL MÖRNER.

N. J. Lång.

C. G. Leander.

